

УДК 025.5:004.77

Валентина Медведєва,

наук. співроб. СІАЗ НБУВ, канд. іст. наук

РОЛЬ СУЧАСНИХ БІБЛІОТЕЧНИХ УСТАНОВ В ІНФОТВОРЧОМУ ПРОЦЕСІ

У статті сучасний процес комп'ютеризації бібліотечних установ розглядається як засіб забезпечення доступу різних категорій користувачів до інформаційних ресурсів, як один з дієвих важелів впливу на інфотворчий процес українського суспільства.

Ключові слова: бібліотечні інформаційні ресурси, інформатизація суспільства, комп'ютерні технології, інформаційний простір.

На сьогодні глибокі зрушення в соціально-економічному розвитку, динамічні зміни в інформаційних технологіях, широке впровадження комп'ютерів і засобів інформаційної техніки, формування у зв'язку з ринковими перетвореннями нової інформаційної культури гостро потребують удосконалення всієї інформаційно-бібліотечної системи суспільства.

Інформація нині стає дедалі важливішим економічним, політичним та соціальним ресурсом людства. Його ефективне використання передбачає вдосконалення процесів керування даним ресурсом, мобілізацію усіх активних членів суспільства на постійну самоосвіту. За таких умов різко зростає роль сучасних бібліотечних установ [1].

Важливим напрямом удосконалення суспільних механізмів, пов'язаних із процесом еволюції управління інформаційними ресурсами, забезпеченням доступу до них дедалі більш широкого кола представників різних соціальних груп населення, є розвиток на сучасній технологічній основі бібліотечної діяльності. Цей розвиток уже в найближчій перспективі має забезпечити якісно нову суспільну систему використання інформаційних ресурсів. Продуктивним для дослідження цих процесів став соціокультурний підхід, широко представлений у роботах українських та російських дослідників Р. С. Мотульського, К. Вигурського, А. А. Соляник, Я. Л. Шрайберга, І. О. Давидової та ін. Заслугує на особливу увагу робота з упорядкування інформаційного ресурсу у сфері національної бібліографії НБУВ творчого колективу під керівництвом В. Ю. Омельчука.

Інноваційний компонент бібліотечного інформаційного виробництва, пов'язаний із широким використанням комп'ютерних технологій, можливостей Інтернету, на сьогодні ще не посідає чільного місця в теоретичних розробках, однак є предметом пильного вивчення й узагальнення. Помітний внесок у цю роботу поряд з іншими вченими робить група науковців Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського (Л. І. Костенко, А. О. Чекмарьов, Т. В. Добко, О. В. Воскобойнікова-Гузєва та ін.) під керівництвом академіка О. С. Онищенко.

Загальні теоретичні питання розвитку бібліотек у сучасному інформаційному середовищі розглядаються в працях таких російських дослідників, як І. Г. Моргенштерна, Ю. М. Столярова, Т. А. Бахтуріна, Т. М. Кузьмішина (термінологічні питання щодо понять, пов'язаних з інформаційними ресурсами та бібліографічною практикою).

Серед загальних питань інформатизації слід виокремити і теоретичне осмислення процесу вдосконалення співробітництва бібліотек з науковими установами, що знайшли відображення в роботах наших співвітчизників Л. А. Дубровіної, М. С. Слободяника, В. М. Горového та ін. Загальні питання аналізу процесу розвитку електронних ресурсів висвітлювалися в працях В. А. Широкова, П. Бакута, Б. Шумилова, А. А. Гиржона, використання електронних ресурсів – у В. К. Степанова, В. А. Голуба, В. В. Губарець.

Таким чином, питання інформатизації суспільства, формування його інформаційних ресурсів, різні аспекти проблеми створення і розвитку бібліотечних інформаційно-документальних фондів та електронних бібліотек, перетворення бібліотек в інформаційні центри, проблеми використання комп'ютерних технологій у бібліотеках тощо привертали увагу широкого кола науковців.

Сьогодні в країні набирає сили процес адаптації інформаційно-бібліотечного обслуговування до змін у економічному та соціально-політичному житті. Бібліотечні установи, намагаючись адекватно відповідати на суспільні запити, наповнюють свою діяльність новим змістом, а саме, інформатизують усі сторони своєї діяльності. Для цього створена необхідна правова база, в основі якої лежить Закон України від 4 лютого 1998 р. «Про Національну програму інформатизації» [8].

Концепція сучасного суспільного розвитку – від інформаційного суспільства до суспільства знань (knowledge society) – відкриває всебічний доступ до інформації, завдяки чому зростає інформаційний та інтелектуальний потенціал людини, що приводить до набуття нових знань.

Очевидно, що стратегічним ресурсом суспільства знань є творчий потенціал та інтелектуальний розвиток людини.

Як показує практика, забезпечити можливості інтелектуального розвитку людини й підтримку потягу до набуття нових знань, їх постійного оновлення мають саме бібліотечні установи.

Сучасні засоби доступу до інформації та її носії зруйнували монополію книги, але комп'ютерна ера не стала епохою занепаду бібліотечних установ. За даними Мінкультури і туризму, щорічно в бібліотеках обслуговується близько 17 млн осіб (це 35 % усього населення України).

Саме сучасні бібліотечні установи є одним з найважливіших інструментів у формуванні громадянської свідомості в інформаційному суспільстві. Вони є установами, що орієнтуються на запити й потреби користувачів, а також мають незаперечний вплив на процеси навчання, викладання й формування активної громадянської позиції. У нинішньому інформаційному суспільстві освічених людей бібліотечні установи сприймаються як осередки, де культура та інформація вільно співіснують та взаємодоповнюють одне одного [4].

Для нашої країни побудова інформаційного суспільства, його інтеграція в міжнародне співтовариство є одним з головних національних пріоритетів. І тут треба зазначити, що сучасна Україна дедалі більше набуває рис такої спільноти. Переконливим свідченням цього є постійне зростання потреб в інформаційних ресурсах, вони стають вкрай необхідними для інтенсифікації всіх галузей людської діяльності.

Сьогодні в забезпеченні зростаючих інформаційних потреб суспільства значну роль відіграють бібліотечні установи, у фондах яких зберігаються і багатства духовної культури попередніх поколінь. Бібліотеки на сучасному етапі переглядають свої пріоритети, трансформують соціальні функції. У ринкових умовах вони насамперед пов'язані з переорієнтацією не на обслуговування читача взагалі, а на задоволення попиту конкретного користувача, відвідувача, споживача або конкретної їх групи. Бібліотечні установи можуть активізувати свою інфотворчу функцію, перебудовуючи роботу таким чином, щоб вона якомога більше відповідала запитам сучасного суспільства.

Нині українське суспільство має кілька джерел поповнення обігової складової частини даних ресурсів:

- фонди бібліотечних, архівних установ, установ науки, культури та інших інформаційних центрів, де зберігається вже виготовлена й апробована суспільством інформація;
- інформаційні ресурси глобального інформаційного простору,

що стали широкодоступними, насамперед, завдяки сучасним інформаційним електронним технологіям;

– продукти постійного інформаційного виробництва, що вводяться в суспільний обіг;

– вторинні продукти наявних інформаційних ресурсів, підготовлені в режимі «інформація на базі інформації», що активно вводяться в обіг спеціальними структурами з обробки й узагальнення інформації: «фабриками думки» та іншими аналітичними центрами, спеціальними підрозділами бібліотечних та інших культурно-освітніх наукових установ.

Доступ до цих джерел інформації, введення в обіг необхідних суспільству інформаційно-аналітичних продуктів сьогодні все це можуть забезпечити лише сучасні бібліотечні установи.

Ось чому такої актуальності набуває питання оновлення бібліотечної діяльності. Воно пов'язане із сучасним рівнем розвитку інформаційно-комунікаційних технологій (ІКТ), розширенням можливостей доступу до інформації для всіх категорій користувачів, удосконаленням доступу до міжнародних джерел інформації в галузі освіти, науки та культури, створенням середовища, яке покликане підготувати майбутнє покоління до життя в інформаційному суспільстві [12].

Підвищення суспільного попиту на послуги бібліотечних установ диктує необхідність формування в цих установах нових форм організації інформаційного простору, що реалізується сьогодні завдяки комп'ютерним технологіям.

Саме від чіткої організації на сучасному технічному рівні структури інформаційного простору сучасних бібліотечних установ залежить успіх введення в широкий обіг наявного інформаційного ресурсу, а отже, забезпечення кожному користувачеві оперативного доступу до сучасних матеріалів та документів.

Водночас необхідно зазначити, що концепція побудови сучасної бібліотечної системи має ґрунтуватися не лише на комп'ютеризації. Дедалі зростаючі суспільні запити на інформацію активізують процеси кооперації інформаційних ресурсів фондів бібліотечної системи України, сприяють налагодженню механізмів швидкої та якісної доставки необхідних інформаційних продуктів замовнику з будь-якої точки системи.

На сьогодні бібліотечні установи почали створювати власні інформаційні продукти, купують обладнання, програми, налагоджують зв'язки з іншими бібліотеками та організаціями. Все це для того, щоб зробити свої фонди широкодоступними, наблизити їх до сучасного користувача, навчити його орієнтуватися в них, виокремити з величезного потоку

інформації тільки саме необхідне та надати своїм абонентам у користування якнайбільше світових інформаційних ресурсів.

Сьогодні бібліотечні установи усвідомлюють, що вони не можуть залишитися осторонь від дедалі всезростаючого потоку електронної інформації. Адже широкомасштабне виробництво інформації в електронній формі та величезна кількість джерел, що існують винятково в електронному вигляді, створюють середовище, у якому бібліотека повинна опановувати віртуальні ресурси і не тільки для споживання інформації, а й для того, щоб заявляти про себе, надаючи мережі інформацію про свої фонди та послуги [7].

В. Горовий вважає, що стрімке зростання ефективності бібліотечних інформаційних баз може бути досягнуте через розвиток кооперативних зв'язків між сучасними бібліотечними установами за допомогою електронних ліній зв'язку.

«Цим самим досягаються спеціалізація комплектування бібліотечних закладів, доступ до будь-яких масивів інформації, сумірних із загальним обсягом всієї інформації в бібліотечних закладах України, забезпечення глибокого, вузькотематичного інформаційного пошуку. Усе це дає змогу задовольнити не лише дієвіше порівняно з нинішнім забезпечення інформаційних потреб усіх категорій користувачів, а й достойніше представлення України в глобальному інформаційному просторі» [5].

Нова концепція створення єдиної інформаційної бібліотечної системи також базується не лише на автоматизації окремої бібліотеки. Її головна мета – підвищення ефективності використання, забезпечення доступності документів, які зберігаються в бібліотечних, архівних та музейних фондах, шляхом створення єдиної інформаційної бібліотечної системи «Бібліотека-XXI». Для досягнення цієї мети необхідно вирішити такі завдання:

– створення єдиного національного депозитарію електронних бібліотечних ресурсів; єдиної інформаційної інфраструктури, яка б охоплювала бібліотечні та архівні установи й забезпечувала належний рівень роботи працівників зазначених установ з використанням сучасних інформаційних технологій; базових центрів переведення в електронну форму документів, які зберігаються в бібліотечних, архівних та музейних фондах; єдиного веб-порталу «Бібліотека-XXI»; інтранет-мережі бібліотечних установ з можливістю інтеграції до вітчизняних наукових та освітніх мереж, зокрема УРАН, УАРНЕТ, GEANT, з використанням ґрід-технологій;

– створення умов для інтеграції системи до відповідних зарубіжних бібліотечних систем;

– проведення наукових досліджень щодо вдосконалення інтелектуальних технологій пошуку та аналітичної обробки електронних інформаційних ресурсів, а також впровадження й використання програмного забезпечення для інформатизації сучасних бібліотечних та архівних установ тощо [9].

На сьогодні вже усталеною точкою зору фахівців стало те, що «Бібліотеки-XXI» – це електронні бібліотеки, які являють собою мережу, що з'єднує їх із зовнішнім світом через електронні технології. Тобто електронна бібліотека створюється в середині звичайної бібліотеки, яка здійснює традиційне обслуговування користувачів і зберігає фонди на традиційних носіях інформації. У цьому випадку електронна бібліотека – це комплекс взаємопов'язаних різноманітних носіїв інформації й засобів, що забезпечують доступ користувачів до ресурсів. Вважається, що електронна бібліотека повинна «вирости» з традиційної під час автоматизації бібліотечних процесів, появи й нарощування електронного потенціалу та масивів електронних документів.

Окремо необхідно зазначити, що в науковій літературі зустрічаються такі поняття, як «цифрова бібліотека» (digital library – найбільш поширений термін у західній літературі) і «віртуальна бібліотека» (virtual library).

Сьогодні запропонована досить велика кількість визначень поняття «віртуальна бібліотека».

Одні фахівці вважають «віртуальною» бібліотеку, документи якої зберігаються в машиночитаній формі і їх отримує користувач, який звертається до пошукових машин глобальної мережі, не обов'язково будучи читачем бібліотеки. На думку інших, віртуальна бібліотека – це розподілена в просторі телекомунікацій мережа загального користування, орієнтована на обмін даними між бібліотеками. Середовище віртуальної бібліотеки складається з ряду бібліотек, територіально віддалених одна від одної, які виконують функції інтегрованого спілкування та отримання інформації про бібліотечні ресурси.

Утім, можна стверджувати, що, скоріше за все, сучасна бібліотека – це бібліотека змішаного типу.

Згідно з визначенням Європейського Союзу від 1997 р., бібліотека змішаного типу – це бібліотека, що працює в електронній мережі, забезпечує доступ до світових інформаційних ресурсів через традиційні носії інформації та електронні мережі.

У зв'язку з цим, відмінності в послугах між традиційною та бібліотекою змішаного типу можна представити таким чином.

Традиційна бібліотека надає в користування традиційні друковані

матеріали (книги, журнали тощо), документи на аудіо- та відеоносіях, музичні записи (нотні видання на окремих аркушах, партитури та ін.). Така бібліотека пропонує робоче місце, матеріали, обслуговуючий персонал та доступ до необхідних засобів роботи (наприклад до комп'ютера). Крім того, бібліотека допомагає у проведенні публічних заходів для різних категорій користувачів, надає методичну допомогу бібліотекам різних систем і відомств тощо.

Сьогодні бібліотека змішаного типу пропонує документи на різноманітних носіях та різного змісту, має віртуальні канали доступу до матеріалів та віддалений доступ, бібліотечне ноу-хау та нові послуги. Крім того, такі бібліотеки дедалі частіше користуються ліцензійними матеріалами та системними базами даних (БД). До послуг бібліотек змішаного типу належать: інтерактивне, персоналізоване та диференційоване обслуговування; автоматизовані робочі місця; електронні сполучення; проведення форумів; активна співпраця; обмін досвідом тощо.

На сьогодні одним з важливих засобів реалізації завдань у сучасних бібліотечних установах є підвищення рівня комп'ютеризації всіх технологічних процесів, що звільняє фахівців від рутинної праці, дає змогу створити користувачам ефективний і комфортний інформаційний сервіс.

Національна бібліотека України імені В. І. Вернадського розпочала свою діяльність у нових умовах з нестандартних організаційних рішень, зокрема, зі створення наприкінці 1992 р. спеціального підрозділу з метою розширення співробітництва з органами державної влади України.

Головним завданням такого підрозділу було введення в суспільний обіг, насамперед в інтересах управлінської сфери, найбільш затребуваних науково-інформаційних матеріалів з фондів найбільшої в державі бібліотеки у формах, оптимальних для засвоєння, ефективного практичного використання.

Нова структура [спочатку відділ інформаційно-аналітичного забезпечення органів законодавчої, виконавчої та судової влади, а пізніше – Служба інформаційно-аналітичного забезпечення органів державної влади (СІАЗ)] пройшла у своєму становленні ряд етапів.

Перший етап був пов'язаний з початковим становленням власних інформаційних структур в органах державної влади, необхідністю вивчення та узагальнення багатоаспектних зв'язків пострадянських республік у СНД, а також об'єктивною потребою аналізу досвіду країн з розвинутою демократією та ринковою системою господарювання.

На цьому етапі в процесі налагодження контактів із представниками владних структур, аналізу власних можливостей та оцінки потенціалу

наявних у НБУВ фондів було визначено такі основні напрями роботи інформаційно-аналітичного відділу:

– щоденна оперативна підготовка анотованих матеріалів на базі публікацій центральних українських газет і журналів, у тому числі періодичних видань основних політичних партій та основних видань СНД, за визначеною тематикою, орієнтованих на керівництво вищих владних структур. Саме в цей час, відповідно до Указу Президента України «Про вдосконалення діяльності органів виконавчої влади з питань інформування населення» № 101/2001 від 17 лютого 2001 р., розпочалося видання щоденного бюлетеня реферативних матеріалів «Україна: події, факти, коментарі» обсягом 1–1,5 ум. друк. арк.;

– створення на базі використання систематично й різнобічно поновлюваних у попередні роки фондів монографічної, довідкової літератури спеціальних аналітичних матеріалів з досвіду державного будівництва, важливих питань економічного, політичного розвитку за кордоном. За погодженням із замовниками особливістю підготовки таких матеріалів є: термін виконання замовлення на будь-яку тему до 10-ти днів; матеріал мав розкривати суть проблеми, вказувати найбільш перспективні шляхи її вирішення, бути широко оснащеним посиланнями на джерела, адже може виникнути необхідність швидкого занурення в тему для фахівця-управлінця;

– надання допомоги вищим владним структурам у законотворчій діяльності. Для цього аналізувалася спеціальна література, здійснювався порівняльний аналіз законодавчих актів різних країн світу з відповідними проектами законодавчих актів в Україні. До того ж пропонувалися різні варіанти можливого вирішення проблемних питань.

З часом інформаційно-аналітичний відділ [уже як Служба інформаційно-аналітичного забезпечення органів державної влади (СІАЗ) Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського] вирішував завдання, пов'язані з утвердженням молодого української держави на міжнародній арені, активізацією міжнародних контактів на найвищому рівні, формуванням ГУАМ, процесом формування інформаційних механізмів для забезпечення діяльності владних структур усіх рівнів, вивченням особливостей розвитку демократичних процесів в українському суспільстві. У цей період інформаційно-аналітична структура НБУВ з метою підвищення продуктивності праці активно впроваджує комп'ютерні технології обробки та доставки в електронному вигляді своїх продуктів замовникам за межами бібліотеки, мережа яких швидко збільшувалася. Водночас СІАЗ виступає самостійним науковим

підрозділом, предметом дослідження якого стали електронні інформаційні технології в бібліотечній сфері [2].

Автоматизація виробничих процесів, впровадження нових інформаційних технологій дають змогу сучасним бібліотечним установам значно розширяти сферу послуг. Крім традиційних, сучасні бібліотечні установи мають змогу надавати цілий ряд нових сервісних послуг: відправлення або приймання повідомлень електронною поштою; користування послугами Інтернету; пошук інформації у всевітній електронній мережі на замовлення; запис інформації на дискети чи компакт-диски; друк на принтері; комп'ютерний переклад тексту; сканування; копіювання тощо.

Створення баз даних електронного каталогу, підтримуючи всі класичні підходи до каталогізації документів, надає користувачам більш широкі можливості для пошуку, зокрема додаткові, нетрадиційні пошукові елементи, дає можливість пошуку за декількома параметрами одночасно [14].

Другий етап розвитку СІАЗ якраз і пов'язаний із широким використанням електронних інформаційних технологій. Цьому значною мірою сприяв розвиток в Україні, а також за її межами українсько- і російськомовних джерел оперативної електронної інформації, орієнтованих на вітчизняного користувача. Найбільш затребуваними в суспільній циркуляції інформації стають електронні періодичні видання, інформація на сайтах і порталах економічних, політичних структур, дещо пізніше – органів державної влади, електронних версій газет, журналів, програм радіо й телебачення. Важливою складовою суспільного ресурсу інформації є також аналітичні розробки інших інформаційно-аналітичних центрів, створених в Україні на зразок західних «фабрик думок». Ці структури, власне, започаткували процес формування вітчизняного сегмента інформаційного ринку в галузі суспільствознавства [3].

Окреслена вище база дала можливість:

- прискорити обробку й використання великих обсягів оперативної інформації;
- розширити географію використання джерел інформації та їх кількість;
- забезпечити оперативну доставку замовнику інформаційно-аналітичних продуктів, зміцнити зворотний зв'язок;
- за рахунок розширення й урізноманітнення джерельної бази підвищити точність, достовірність інформаційно-аналітичної продукції, що готувалася. У цей час було налагоджено тісні ділові контакти СІАЗ з вищими органами державної влади, визначено більш точно нішу СІАЗ у структурі інформаційного співробітництва, відносини набули договір-ного характеру.

Служба значно розширила свою роботу з інформаційно-аналітичного забезпечення органів державної влади до рівня обласних, міських, районних державних адміністрацій. В інформаційно-аналітичному журналі «Україна: події, факти, коментарі» розміщувалася суспільно значуща інформація, огляди ЗМІ, аналітика, що відображали головні події в житті України та за її межами, оціночні та прогнозні матеріали, а також довідкова інформація, орієнтована на управлінські структури. Для оперативного інформування користувачів у регіонах (в обласних, міських, регіональних адміністраціях) журнал надсилався в електронному вигляді. У Києві в паперовому або в електронному вигляді – за бажанням користувачів.

Після завершення періоду становлення цього видання було прийнято рішення постійно використовувати його матеріали для інформування населення.

Таким чином, користувачами інформаційно-аналітичної продукції СІАЗ стала переважна більшість регіональних і місцевих владних структур. Відповідно до запитів різних категорій замовників Служба інформаційно-аналітичного забезпечення органів державної влади розробляла необхідні їм інформаційно-аналітичні продукти. Серед них бюлетені оглядових матеріалів на основі публікацій ЗМІ: «Економічне життя України», «Преса про економічні злочини та правопорушення», «Фінанси: бізнес, безпека, розвиток», «Суспільно-політичне життя України».

Крім того, ще з 1996 р. СІАЗ готував щоденні випуски інформаційного бюлетеня «Вісті з регіонів», у якому відображалися найважливіші події в житті кожної області України згідно з рубрикатою:

- відгуки про діяльність центральних і місцевих органів державної влади;
- відгуки на соціально-політичну й економічну ситуацію в країні;
- проблеми економічного життя регіонів (приватизація, фінансово-кредитна система, бюджетна дисципліна тощо);
- соціальна політика, зайнятість та ін.

Третій період розвитку СІАЗ пов'язаний з розширенням застосування електронних інформаційних технологій, переведенням їх у розряд основних під час підготовки інформаційно-аналітичної продукції. Хоча й інформація на паперових носіях залишилася важливим напрямом роботи СІАЗ. Вона й на сьогодні вважається більш точною, логічно структурованою і, що дуже важливо, виготовлена відповідно до багатомісячних традицій фіксації інформації, об'єднана попередніми напрацюваннями

у сфері накопичення інформації відповідною внутрішньою логікою. Для переважної більшості сучасних інформаційних працівників вона й нині є основною під час підготовки аналітичних матеріалів, особливо вузькопрофільних.

Важливим етапом трансформації інформаційного простору сучасних бібліотечних установ ідентична з кожним роком набирає сили, вона поступово змінює все технологічне середовище інформаційної сфери суспільства. У зв'язку з цим на перший план дедалі більше висувається якість програмного й технічного забезпечення, підготовка до змін, що відбуваються, персоналу і, безумовно, заздалегідь спланована й ретельно обміркована організація роботи відповідно до нової технології бібліотечних процесів [10].

Як зауважує професор Я. Шрайберг, «автоматизація бібліотечно-інформаційної діяльності – це прояв не лише сучасного науково-технічного розвитку, а й соціального прогресу: забезпечується не лише своєчасний і швидкий доступ користувачів до інформації та першоджерел, але загалом створюються умови для реалізації одного з головних принципів відкритого суспільства – принципу загальної доступності інформації та публікацій» [13].

Що характерно, впровадження сучасних технологій в обслуговування користувачів не тільки підвищує ефективність використання ресурсів бібліотеки, полегшує шлях користувача до інформації, але й підносить суспільну значущість бібліотек. Комп'ютеризація бібліотечних процесів, удосконалюючи технології бібліотечної справи, вносить зміни в сам зміст бібліотечної роботи. Зростає активність у взаєминах із читачами, переглядаються вимоги до бібліотечного сервісу, індивідуальних форм інформаційного забезпечення і, як наслідок, показників якості професійної діяльності.

Виходячи з вищесказаного, можна виокремити основні чинники, що прискорюють сучасну еволюцію бібліотечної справи:

- державна політика, спрямована на інформатизацію суспільства;
- розширення асортименту запитів користувачів, що потребує різноманітної, повної та якісної інформації (сучасна бібліотека, яка прагне задовольнити дедалі зростаючі потреби відвідувачів, не може існувати лише за рахунок власного інформаційного потенціалу, тому виникає необхідність у створенні та використанні загальних інформаційних ресурсів).

- технічне переозброєння бібліотечної сфери;
- зростання інформаційних потоків, загострення проблем відбору

й обробки інформації (бібліотеки мають забезпечувати інформацією користувача оперативно, адже з часом вона до певної міри втрачає свою актуальність).

Треба зауважити, що дедалі прогресуюча інформатизація суспільства змінює потреби користувачів бібліотечним сервісом, зазнає якісних змін їх структура, формуються нові читацькі пріоритети і все це, зрештою, справляє вплив на склад інформаційних ресурсів бібліотек [11].

Сьогодні бібліотеки, маючи змогу розкрити все багатство власних фондів, пропонують нові послуги, у них з'являється можливість максимально повно задовольняти запити відвідувачів:

- забезпечується доступ користувачів до електронних баз даних безпосередньо в бібліотеці;

- надається доступ до інформації на новітніх носіях інформації (відкриття інтернет-класів, відеоабонементів, фондів CD-ROM);

- стають доступні повнотекстові бази даних на електронних носіях, створених бібліотекою або придбаних нею;

- відвідувачі мають змогу користуватися можливостями Інтернету, електронної пошти завдяки відкриттю відповідних інформаційно-ресурсних центрів у бібліотеках;

- забезпечується надання правової інформації з різних сфер життєдіяльності громадян у безкоштовній юридичній приймальні;

- організовується ефективна робота з дистантного обслуговування різних категорій користувачів;

- формується штат сучасних інформаційних працівників, які, досконало володіючи електронними інформаційними технологіями, забезпечують відповідно до нинішніх вимог організацію інформаційних ресурсів, підготовку їх до ефективного використання та якісну доставку користувачам.

Виконання перерахованих вище завдань забезпечує новий рівень бібліотечно-інформаційного обслуговування, створює умови для якісного й швидкого публічного доступу до необхідних суспільству інформаційних ресурсів [6].

Нині вже можна говорити про те, що в провідних бібліотеках країни перший етап впровадження прогресивних технологій на основі комп'ютерної техніки наближається до завершення. І хоча в сільській місцевості комп'ютеризація основної маси бібліотек ще істотно відстає, перед бібліотечною сферою загалом постають уже нові завдання. Вони пов'язані з динамічним зростанням обсягів електронної інформації, якої потребують усі сфери суспільного життя.

Щоб забезпечити доступ якнайширших кіл користувачів до такого продукту, необхідно значно поглибити процес інформатизації суспільства.

За таких умов бібліотечні установи мають стати сучасними інформаційними центрами, одержати технологічні можливості для обробки великих масивів суспільно значущої інформації, сприяти її високопродуктивному використанню. А це, у свою чергу, породжує необхідність озброєння бібліотечних установ сучасними програмно-технічними засобами, передовими технологічними напрацюваннями у сфері використання електронних інформаційних ресурсів, вибудовування сучасних стратегій їх комплектування.

Можна стверджувати, що питання впровадження в бібліотечну практику сучасних інформаційних та телекомунікаційних технологій, створення власних електронних ресурсів і визначення тенденцій їх подальшого розвитку в Україні нині є актуальним і важливим.

Таким чином, лише постійне вдосконалення методики роботи бібліотек, їх технічне переоснащення, підвищення кваліфікації кадрів дасть змогу вивести бібліотечну справу на новий, відповідний сучасним запитам рівень.

Список використаних джерел

1. *Бабич В. М.* Роль бібліотек в інформатизації суспільства і підвищенні інформаційної культури / В. Бабич // *Бібл. планета.* – 1998. – № 1. – С. 17–20.

2. *Горовий В. М.* ЦНБ ім. В. І. Вернадського НАН України в інформаційному забезпеченні органів державної влади / В. Горовий – К. : ЦНБ, 1994. – 200 с.

3. *Горовий В. М.* Особливості розвитку соціальних інформаційних баз сучасного українського суспільства / В. Горовий – К., 2005. – 300 с.

4. *Горовий В. М.* Бібліотеки оновлюваного суспільства: деякі тенденції та особливості розвитку / В. М. Горовий // *Бібл. планета.* – 2006. – № 3. – С. 27–28.

5. *Горовий В. М.* Перспективи насичення інформаційного ринку в Україні у контексті науково-технічного прогресу [Електронний ресурс] / В. М. Горовий. – Режим доступу: http://www.filosof.com.ua/Jornel/M_53/Novovuj.htm. – Назва з екрана.

6. *Дедюля С.* Библиотечные фонды. Проблемы формирования и сохранности. Региональный аспект / С. Дедюля // *Научные и технические библиотеки.* – 2001. – № 4. – С. 19–23.

7. *Леукалюк І. Г.* Роль бібліотеки в інформаційному забезпеченні

навчального, наукового та виховного процесів навчального закладу [Електронний ресурс] / І. Г. Лецькалюк, С. Ю. Загородна. – Режим доступу: http://www.library.tnpu.edu.ua/index.php?option=com_content&task=view&id=69&Itemid=138. – Назва з екрана.

8. Про Національну програму інформатизації : Закон України від 4 лют. 1998 р. № 74/98-ВР. – Кн. палата України. – К., 1998. – С. 2.

9. Про схвалення Концепції Державної цільової національно-культурної програми створення єдиної інформаційної бібліотечної системи «Бібліотека-XXI» [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://www.nbuv.gov.ua/law/09_bib_21.html. – Назва з екрана.

10. *Скнар В.* Організація роботи бібліотек в умовах структурних змін: на допомогу слухачам Інституту та працівникам бібліотек / В. Скнар. – К., 1994. – 55 с.

11. Трансформація ролі бібліотек в інформаційному суспільстві : матеріали наук.-практ. конф. – Хмельницький, 2003. – 113 с.

12. *Щербинина О.* Воспитание библиографической культуры пользователей в НТБ / О. Щербинина // Науч. и техн. б-ки. – 1999. – № 11. – С. 71–74.

13. *Шрайберг Я.* Основные положения и принципы разработки автоматизированных библиотечно-информационных систем и сетей: главные тенденции окружения, основные положения и предпосылки, базовые принципы / Я. Шрайберг – М., 2001. – 100 с.

14. Электронный каталог и читатель // Науч. и техн. б-ки. – 2000. – № 9. – С. 79–85.